

УДК 377.112.4

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН АВТОМОБІЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

Петренко Т.В., аспірант
кафедри філософії та освіти дорослих
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти
Національної академії педагогічних наук України»

У статті порушено проблему формування професійної компетентності викладача технічних дисциплін автомобільного профілю на засадах педагогічної культури. Розглянуто зв'язок між набутою профільною освітою та досвідом, який безпосередньо впливає на розвиток можливостей викладача як висококультурної та мобільної особистості.

Ключові слова: педагогічна культура, професійна компетентність, викладач технічних дисциплін, мобільність.

В статті затронута проблема формування професійної компетентності викладача технічних дисциплін автомобільного профілю на основі педагогічної культури. Розглянуто зв'язок між набутою профільною освітою та досвідом, який безпосередньо впливає на розвиток можливостей викладача як висококультурної та мобільної особистості.

Ключевые слова: педагогическая культура, профессиональная компетентность, преподаватель технических дисциплин, мобильность.

Petrenko T.V. PEDAGOGICAL CULTURE IS IN FORMING OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHER OF TECHNICAL DISCIPLINES OF AUTOMOBILE PROFILE

In the article the problem of forming of professional competence of teacher of technical disciplines of automobile profile is broken on principles of pedagogical culture. Connection is considered between the purchased profile education and experience that directly influences on development of possibilities of teacher as highly cultured and mobile personality.

Key words: pedagogical culture, professional competence, teacher of technical disciplines, mobility.

Постановка проблеми. Цілісна педагогічна культура освітянина не застигло-незмінна, а динамічна і жива: співвідношення та реальне наповнення системних компонентів і елементів у процесі соціокультурного та особистісного розвитку увесь час змінюються, визначаючи відповідно чи загальну типологію, чи певну індивідуальність особистості педагога [1, с. 71–72].

Оскільки становлення професійної культури педагога – це безперервний процес саморозвитку особистості, що включає самовизначення, самовираження, самореалізацію, закономірно у структурі професійної культури виділити творчу самореалізацію особистості викладача у різних видах педагогічної діяльності та спілкування. Прояв цього компоненту, професійної компетентності та мобільності вирішують протиріччя між загальною культурою та індивідуально-психологічною освітою, включаючи досвід, знання, вміння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній педагогічній теорії освіта розглядається як процес культурної ідентифікації, що впливає на розвиток особистості викладача в умовах формування професійної компетентності.

Під впливом багатьох факторів, що виникли в освіті, спостерігається підвищена увага до вивчення педагогічної культури багатьма вченими.

Сьогодні справедливо говорять про кризи педагогічної культури. Гостра необхідність підвищення педагогічної культури пояснюється, на думку вчених (В.Л. Бенін, М.М. Левина, Ю.В. Сенько та ін.), тим, що запити практики знаходяться у протиріччі з підготовкою педагогів, технологією навчання. Сучасна технологія навчання у тому вигляді, як вона існує, не може забезпечити підготовку спеціаліста, здатного проявити себе у складних ситуаціях, направлений до самовдосконалення, готовий до змін, що відбуваються у суспільстві, до інновацій, до аналізу культурних тенденцій [2, с. 60].

Культурологічний підхід до педагогічної освіти, що виник у зв'язку з вищезазначеним (Є.В. Бондаревська, І.Ф. Ісаєв, В.О. Слатьонін та ін.), базується на визнанні формування професійно-педагогічної культури педагога головною умовою та результатом його професійного становлення, інструментом реалізації індивідуальних творчих сил у професійній діяльності [2, с. 60].

У всіх дослідженнях, присвячених проблемі формування професійно-педагогічної культури (В.А. Мижериков, М.М. Єрмоленко та ін.) також говориться про необхідність використання таких умов, як розвиток науково-педагогічного напрямку педагога, оновлення психолого-педагогічних знань, формування інноваційної готовності, готовності до узагальнення особистого педагогічного досвіду, формування потреби у професійно-педагогічному самовдосконаленню та самоосвіті [2, с. 77].

Крім зазначених напрямів вивчення культури дослідниками виділяються також ще декілька поглядів на це поняття: як на універсальний механізм, який визначає поведінку та діяльність особистості (В.С. Момов, А.Г. Здравомислов, В.О. Ядов, О.Г. Дробницький); як на нормативні вимоги до будь-якої діяльності особистості (В.Л. Бенін, Л.Н. Коган); як на ступінь підняття людини над своєю природною біологічною природою, розвитку у ньому духовного початку (В.М. Розон, Д.С. Ліхачов та ін.); як на «позабіологічний механізм» передачі соціальної спадковості (В.Л. Бенін, І.Ф. Ісаєв); як на створіння людини у протилежність тому, що народжено природою (В.В. Сильвестров та ін.) [2, с. 62].

Поняття компетентності в роботах вчених нерозривно переплітаються з поняттям професіоналізму. Як зазначав М.А. Чошанов, «професійна компетентність – це спосіб спеціаліста вирішувати різного роду професійні проблеми, задачі на основі досвіду, знань та цінностей», «компетентність – це володіння оперативними та мобільними знаннями».

Проблема підготовки професійно мобільних фахівців різних галузей знайшли своє відображення у дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених (С.І. Іванченко, В.Л. Солоненко, А.О. Ващенко, Л.Г. Сушенцева, Н.Р. Кожемякіна, Ю.П. Калиновський, Л.О. Амірова, В.П. Гринько, Р.М. Пріма, Ю.В. Клименко, Б.Г. Ігошев та ін.).

Вчені виділяють три основні функції культури:

а) пізнавальну – це як наука, мистецтво, освіта, а також цілісне пізнання про народ, країну, епоху;

б) інформативну – це передача знань та досвіду поколінь, здійснення обміну знаннями та навичками;

в) комунікативну – це спілкування пряме або непряме, тобто не існує поза суспільством (через літературу, мистецтво, науку).

У наш час педагогічна культура визнається дослідниками як система індивідуально-професійних якостей, компонентів та функцій, тобто як інтегративна якість

особистості педагога-професіонала, що виступає умовою та передумовою ефективною педагогічної діяльності.

Постановка завдання. Мета статті – розглянути викладача технічних дисциплін автомобільного профілю в аспекті педагогічної культури при формуванні професійної компетентності та зв'язок із професійною мобільністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Праця педагога, без перебільшення, є одним із найскладніших та найвідповідальніших різновидів людської діяльності. Вона вимагає від нього не лише досконалого володіння тим чи іншим предметом, а й, що очевидно є основним, відповідних умінь та здібностей, які б дозволили донести до молоді разом зі знаннями необхідний для повноцінного життя накопичений людством протягом тисячоліть культурний досвід [3, с. 197].

Для кожного викладача технічних дисциплін педагогічна культура особистості органічно синтезує в собі три рівні:

1. Загальнокультурний рівень передбачає цілісне бачення та сприйняття наявної культури з метою вироблення на її основі повноцінної педагогічної інформації для наступної цілісно-повної її передачі.

2. Спеціально-професійний рівень передбачає педагогічне оволодіння культурною спадщиною і способами її трансляції.

3. Спеціально-предметний рівень передбачає предметну спеціалізацію педагогічної діяльності.

Розглянуті вище зазначені рівні спрямовані на всебічний та гармонійний розвиток особистості загалом. Це є складові становлення педагога-гуманіста.

Системні компоненти педагогічної культури освітянина – загальна культура, педагогічне покликання, педагогічна майстерність, педагогічний стиль, педагогічний метод – разом із набутою педагогічно-інформаційною культурою є необхідними і достатніми складовими для педагогічного відображення культури і створення педагогічної інформації та її наступної передачі. Усі ці компоненти, включаючи й педагогічну інформацію, мають внутрішню будову, ізоморфну видовій структурі діяльності. Аналогічно до основних видів діяльності поділяються і способи передачі та оцінювання педагогічної інформації [1, с. 89].

Складові педагогічної культури освітянина, необхідні та достатні для виробництва й передачі педагогічної інформації:

1.1. Внутрішні педагогічні діяльні сили:

– педагогічне покликання (компоненти педагогічної культури, диференційовані за видами діяльності – це потреба у педаго-

гічному перетворенні; потреба у педагогічному пізнанні; потреба у педагогічній орієнтації; потреба у педагогічному спілкуванні; потреба у педагогічній художній творчості);

– педагогічні здібності (компоненти педагогічної культури, диференційовані за видами діяльності – це педагогічна уява; педагогічне мислення; педагогічне переживання; педагогічне спілкування; педагогічно-художній талант);

– педагогічна майстерність (компоненти педагогічної культури, диференційовані за видами діяльності – це педагогічно-перетворюючі вміння; педагогічні пізнавальні вміння; педагогічні ціннісно-орієнтаційні вміння; педагогічні вміння спілкування; педагогічні художні вміння).

1.2. Зовнішньо детерміновані індивідуальні педагогічні установки:

педагогічний стиль (компоненти педагогічної культури, диференційовані за видами діяльності – це стиль педагогічного перетворення; стиль педагогічного пізнання; стиль педагогічної ціннісної орієнтації; стиль педагогічного спілкування; стиль педагогічної художньої творчості);

педагогічний метод (компоненти педагогічної культури, диференційовані за видами діяльності – це метод педагогічного перетворення; метод педагогічного пізнання; метод педагогічної ціннісної орієнтації; метод педагогічного спілкування; метод педагогічної художньої творчості).

1.3. Інтеріоризована культура:

– загальна (компоненти педагогічної культури, диференційовані за видами діяльності – це перетворююча культура; пізнавальна культура; ціннісна культура; культура спілкування; художня культура);

– педагогічна інформація (компоненти педагогічної культури, диференційовані за видами діяльності – це педагогічні образи практичних дій і уявних проєктів; педагогічні знання (емпіричні і теоретичні); педагогічні цінності; форми, рівень педагогічної спільності; педагогічні художні образи) [1, с. 90].

Для здійснення освітньої діяльності педагогічний працівник повинен мати, крім загальної, специфічну педагогічну культуру, яку доцільно назвати спеціально-професійною, підкреслюючи, що ці якості необхідні саме для професії педагога. У принципі, цих двох культурних складових достатньо для того, щоб відбувався загальноосвітній педагогічний процес. Проте для спеціальної освіти загальнокультурної і спеціально-професійної підготовки недостатньо, вони мають бути доповнені ще однією культурною складовою, пов'язаною з предметом спеціалізації (тим предметним полем культурної

спадщини, що спеціалізовано-поглиблено засвоюється в освіті), – спеціально-предметною підготовкою [1, с. 89].

Високий професійно-педагогічний рівень сучасного викладача – це як результат реалізації засвоєних ним новітніх освітніх технологій, так і вияв його моральної та інтелектуальної культури, його бажання та спроможності бачити в особі студента свого помічника, колегу в науковому пошуку, а не підлеглому [3, с. 72].

Якість науково-педагогічних кадрів має визначальну роль в умовах трансформації суспільства до нових соціально-економічних відносин. Це вимагає від науково-педагогічного персоналу не тільки високого рівня компетентності, а й волі займати передові позиції, виходячи із етичних цінностей відповідно до вимог якості [3, с. 87].

Політика забезпечення якості потребує створення ефективної системи відбору науково-педагогічних кадрів на основі їх здібностей і здатності здійснювати навчально-виховний процес [3, с. 87].

Педагогічна культура має перехід від парадигми знань до формування професійної компетентності, який розглядається як один із важливіших концептуальних принципів, який визначає методологію оновлення змісту освіти. Професійна компетентність у розвитку мобільності викладача технічних дисциплін сприяє забезпеченню вищих навчальних закладів висококваліфікованими спеціалістами, які є складовою формування відповідного рівня теоретичних знань, практичного застосування умінь та навичок майбутніх фахівців автомобільної галузі.

На нашу думку, викладач технічних дисциплін потребує становлення професійної мобільності, оскільки, він забезпечує розробку наукових основ неперервної технічної освіти на засадах досягнень вітчизняних та зарубіжних педагогів; формує високий рівень технологічної культури; зумовлює необхідність пошуку нових підходів до вирішення актуалізації вибору професії майбутніми фахівцями.

Професійна компетентність викладача технічних дисциплін передбачає: готовність та здатність до швидкої зміни завдань і видів діяльності з урахуванням опанування нової дисципліни; методикою опанування прийомами та засобами широкого використання теорії у педагогічній діяльності.

Професійна культура особистості є одним зі складових елементів загальної культури людини. Загальна та професійна культура особистості взаємопов'язані й впливають одна на одну. Професійна культура не народжується у вакуумі, поза загального розвитку особистості, а зростає із

загальної культури, є її своєрідним продовженням та надбудовою [2, с. 65].

Рівень здібностей, знань, умінь, навичок, необхідних для успішного виконання своєї педагогічної діяльності та реалізація досвіду в цьому процесі – це і є професійна культура викладача технічних дисциплін, що також проявляється формуванням наукових категорій щодо особистісних орієнтирів, творчих успіхів.

За Є.В. Бондаревською, педагогічна культура – це суттєва характеристика особистості та діяльності педагога, це система педагогічних цінностей, способів діяльності та професійної поведінки викладача. В якості компонентів цієї системи виділяють:

– гуманістичну педагогічну позицію та особистісні якості: захист прав та інтересів тих, кого навчають, турбота про їх самопочуття, добре відношення до кожного, спілкування на рівні діалогу з ними, підтримка кожної особистості, повага до родинних традицій;

– психолого-педагогічну компетентність та культуру педагогічного мислення: знання та розуміння педагогом психології тих, кого навчаємо певного віку, вміння аналізувати та змінювати навчально-виховну ситуацію, активізувати мотивацію навчання, створювати умови для розвитку тих, кого навчають;

– освіченість у сфері предмету, який викладається та володіння педагогічними технологіями: спеціальні знання педагога, методики викладання, вміння самостійно обирати і розробляти оригінальні технології та індивідуальні програми навчання та розвитку;

– творчий характер педагогічної діяльності: особисті творчі здобутки педагога у навчанні та вихованні – це пояснення особистої дидактичної або виховної системи, наявність методичних розробок, участь в

інноваційній діяльності, розуміння нових зразків педагогічної практики тощо. Найвищим проявом творчого досвіду педагога є створення авторської педагогічної майстерні, в якій навчаються колеги;

– культуру професійної поведінки педагога, заходи саморозвитку, саморегуляції діяльності та спілкування: у всіх обставинах педагогічної взаємодії (з тими, кого навчають, батьками, колегами, адміністрацією тощо) педагог дотримується моральності та педагогічної етики, проявляє повагу, доброзичливість, витримку, культуру спілкування, розуміння, такт, займається самовдосконаленням своєї особистості [2, с. 67–68].

Висновки з проведеного дослідження.

З наведеного вище можна зробити висновки, що викладач технічних дисциплін – це особистість, яка формується протягом усього педагогічного та наукового стажу, тобто опановує практичні вміння та ідеальні проекти, емпіричні та теоретичні знання, цінності, будує культурну платформу між перетворюючим потенціалом студентів та особистою практично-образною діяльністю.

Саме педагогічна культура є фундаментом для збереження, передачі, стимулювання розвитку суспільної культури та становлення духовних, матеріальних цінностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лугоий В.І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку / В.І. Лугоий. – За заг. ред. акад. О.Г. Мороза. – К.: МАУП, 1994. – 196 с.
2. Занина Л.В., Меньшикова Н.П. Основы педагогического мастерства / Л.В. Занина, Н.П. Меньшикова. – Серия «Учебники, учебные пособия». – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 288 с.
3. Журавський В.С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В.С. Журавський – К.: Видавничий Дім «Ін Юрс», 2003. – 416 с.